

Učiteljski Tovariš

Glasi „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Urejujeta:

Jakob Dimnik in Engelbert Gangl

učitelja v Ljubljani.

Izdajatelj in odgovorni urednik: **Jakob Dimnik**, Šubičeve ulice št. 3.

Vsebina: Odbor „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“: Poziv okrajnim učiteljskim društvom. — A. L. Gangl: Izkopavanje starin v znožju Vezuva. — Štefan Primožič: Kako naj bi se drugi deželni jezik uspešno poučeval? — Književnost in umetnost. — Naši dopisi. — Vestnik.

Štev. 19.

Poziv okrajnim učiteljskim društvom.

Izvrševaje sklep zadnjega občnega zbora „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“ se obrača podpisani odbor do vseh okrajnih učiteljskih društev z uljudno prošnjo, da prirede v dotičnih okrajih v tekočem letu vsako po eno veselico v korist „Cesarja Frančiška Jožefa I. jubilejne ustanove za učiteljske sirote na Kranjskem“. Kjer so pa razmere za uspeh v ta blagi namen prirejene veselice neugodne, v tistem okraju naj nabira predsednik okrajnega učiteljskega društva denarne doneske, da se ž njimi pomnoži glavica omenjene ustanove.

S tekočim letom poide doba uplačevanja denarnih doneskov. Zatorej si usoja podpisani odbor opozoriti kranjsko učiteljstvo na okrožnico „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“ z dne 28. grudna 1895, ki določa vsoto denarnim prispevkom učiteljstva kranjskega za to ustanovo.

Podpisani odbor se nadeja, da bodo storila okrajna učiteljska društva in kranjsko učiteljstvo sploh tudi ob

tej priliki svojo dolžnost, saj je ustanova namenjena sirotam kranjskega učiteljstva, ki jih bo mogla podpirati tem izdatnejše, čim večja bo glavica.

Za odbor „Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“:

Juraj Režek,
l. č. predsednik.

Engelbert Gangl,
l. č. tajnik.

Kako naj bi se drugi deželni jezik uspešno poučeval?

(Spisal Štefan Primožič.)

III. Obsodba sintetiške metode.

Po sintetiški metodi se tedaj ne more našega učenega zmotra doseči. Nekaj prav enakega so spoznali učitelji angleščine in francoščine na nemških šolah. Ker niso dosegli zmotra, ki je pri pouku v tujih živih jezikih vendarle prvi: da se učenec navadi jezik govoriti, so začeli učeni, nadarjeni in marljivi učitelji vzrokov iskati. Spoznali so, da ni metoda prava. Nastalo je reformsko gibanje, ki traja že dobrih 10 let in ki si pridono

Izkopavanje starin v znožju Vezuva.

Zanimivo je, ako človek premišluje, kako znamenite zaklade nam hrani zemlja v svojem krilu. Čudno čustvo navda človeka v trenutku, ko gleda v ravnokar izkopano jamo, v odprti grob, kjer leži svež umotvor kakor maziljena mumija . . .

Sicer le redkokdaj, pa vendar dobiš časih popolnoma nepoškodovan umotvor, ki je človeku živa priča o duševnem razvitku tistega naroda, katerega sin je bil oče temu umotvoru.

Zanimive so starine, ki so jih izkopali v preteklem letu v bližini Vezuva, v Herkulanumu in njega okolici.

Enoličen ornamentalni steber nam kaže, da so bili umetniki na tem polju leta 79. po Kr. na isti stopinji popolnosti kakor danes.

Ohranjeni ostanki tega stebra nas spominjajo na gledališke predstave in politiske shode.

V Bosco-Realeu, ki stoji nad Pompejem, so izkopali arheološka, umetniško izdelana mozaiška tla. Ta tla nam kažejo sedmero v toge oblečenih učenjakov s polnimi bradami in z grškimi potezami na obrazih. Štirje izmed njih sede, trije pa stoje.

Eden izmed sedečih mož riše s palčico raznovrstne podobe v pesek, ki kažejo v celoti podobo naše zemlje. Pred to skupino stoji štirioglasta omarica, na kateri je zemljevid. V ozadju stoji steber, na njega pa je pripeta zanimivo izdelana sončna ura. Ob strani stoji na pol odprta omarica, v kateri je polno zavrtih listin. Trije stoječi možje drže take zavitke v rokah. V ozadju stoji hrast, poleg njega se dviga tempelj. Ozadje je obmejeno z mestnim zidom, a vsa podoba je obrobljena z največjo natančnostjo in prirodnostjo izvedenim sadjem, listjem in cvetličnim vencem.

A. L. Gangl.

biva več in več veljave. Premotrimo tudi mi nekatere protiargumente in oglejmo si sredstva, s katerimi skuša sedanja metoda predpisani zmoter doseči. Ta so: 1.) slovnica, 2.) predstavljajanje, 3.) učenje tujih besed, 4.) pravopisne vaje, 5.) naloge, 6.) čitanje, 7.) memoriranje in 8.) govorne vaje.

1.) Slovnica. Zistematiški pouk v slovenski slovnici se začne v 3. razredu. Niso pa še pravila materinega jezika v otrokovi lasti, že se mora ta učiti slovnice tujega, nemškega jezika. Že pouk v slovenski slovnici tirja zelo spretnega učitelja, ki more pri učencih zanimanje za stvar zbuditi in vendar vodi v slovenščini učitelj učenca skoro nevedoma od zgledov do pravila. Pri slovenski slovnici ima torej otrok prepričanje, da mora pravilo tako ali tako biti. Ne tako pri nemščini. Tu mora otrok pravilo použiti, nima pa v možganih prepričanja, da mora tako biti. Slovniški pouk v nemščini je torej za 3. razred prezgoden in sicer, ker otrok še slovenske slovnice ne zna in ker ne morejo otroci umeti, da so ta pravila potreba. — Slovniški del obsega v naših učnih knjigah dobro polovico vse knjige. Jezik naj se torej na slovnici uči. To pa je zopet napačno. Jezik ni slovnica in ta ne jezik. Nihče ne bo znal nemško govoriti, četudi bi znal vso slovnico na pamet, poleg tega pa še celo kopo besed z vsemi pravi in nepravilnimi oblikami vred. Slovnico so dobili iz živega jezika. Zakaj tedaj iz druge roke kupovati? Kaj pa je s formalno omiko? Slovnica jo posreduje. Formalna omika je le dušna omika. Ona je po vaji pridobljena spretnost s hitrim spoznanjem situacije najti pravo in hitro rešitev. To pa velja tudi za konkretna, realna življenska vprašanja, ne samo za abstraktne slučaje. Ta toliko hvalisana formalna omika pa je pri sedanjem pouku nemščine zgolj umikanje pastem in zanjkam, ki so v vajah otrokom nastavljene.

2.) Predstavljajanje obojestransko. To naj vadi otroka oblike pravilno tvoriti, naj mu poda besedni zaklad, končno mu je praktiška vaja v govorjenju. Ali res doseže to? V kolikor se tiče pravilne tvoritve oblik, je obče znano, da spoznajo otroci hitro, za kaj gre; po najdenem receptu ravnajo potem z vsemi stavki. Duh počiva in se zdravi za malo časa šele pri novem pravilu. O pridobitvi besednega zaklada bom govoril pozneje. Največja bedastoča je pa, ako kdo misli, da bo s predstavljanjem stavkov v naših „Slovnica“ vadil govorjenje. Za to pa tako predstavljajanje res ni sposobno. Ako se hočemo pogovarjati, si izberemo določeno snov in iz te razvijamo misli. Po naših „Slovnica“ je pa nakopičenih toliko najrazličnejših misli, kolikor stavkov. Le odprimo slovnico! Na strani 78. 1. nem. sl. beremo: Popotnik bode imel žejo. Lenuh, ali bodeš imel živeža? Gore ne bodo imele snega. Na strani 45. 2. nem. sl.: Lenoba je začetek greha. Hvaljeno bodi ime Boga, stvarnika nebes in zemlje. Morska voda je slana in grenka. Na strani 178. 3. nem. sl. Otroci, ki svoje starše ljubijo, jih ne žaliyo. Otoci so vrhi gorá, ki se iznad vode vzdigujejo. Kmetijsko orodje, s čimer se polje orje, imenujemo drevo (plug). Takih stavkov kar mrgoli, in bele vrane so stavki, ki bi bili med seboj v miselni zvezi. Tako se pogovarjajo norci, ne pa pametni ljudje pri resnem šolskem pouku. Skoro se mora zdeti, da se je hotelo nemščino v najnerodnejši obliki podati ter otrokom že iz vsega začetka vsako veselje do učenja nemščine temeljito zagreniti. Dr. Bierbaum pravi: „Jeder neue Satz stösst den Fröhern mit unerbittlicher Nothwendigkeit inhaltlich über den Haufen, wirft

ihn, weil er auch nicht das geringste Interesse wachzurufen vermochte, aus dem fast völlig theilnamslosen Gedächtnis hinaus, und wenn der letzte Satz verklungen, liegt alles über- und durcheinander in grausigem, unentwirrbaren Chaos — und der Geist der Regel schwebt über den Wassern, ohne sich mit dem Stoffe vermählt zu haben. Nach und nach wird die auf diese Weise erläuterte Regel in der Erinnerung erblassen und, wenn erst neues Chaos auf das alte gehäuft ist, schliesslich ganz untergehen.“ S takim predstavljanjem prisilimo učenca, da ne misli. S predstavljanjem samim se pa tudi ne moremo jezika naučiti, ker ima vsak jezik svoj specifiški duh, svoje, le njemu lastno čustvo. V najugodnejšem slučaju se doseže, da učenec, slovensko misleč, pove nemški stavek. Posledica so obili slovenizmi v nemščini in ravno taki germanizmi v slovenščini. Jezik znamo le tedaj, kadar moremo v njem misliti. Sploh pa je predstavljajanje umetnost, in dosti jih je, ki trde, da nima šola posla in časa za to umetnost. Spoznali smo, da je predstavljajanje celo materinemu jeziku škodljivo, pri tem pa še jako majhne vrednosti pri pouku nemščine. In vendar moramo, če se ravnamo po učnih knjigah, predstavljati in zopet predstavljati.

3.) Učenje tujih besed. Učenci se sedaj pri vsaki vaji „nagulijo“ celo vrsto besed, ki niso v nikaki zvezi med seboj. Vsak dan toliko besedi! In vendar jih ostane le malo v spominu. Zakaj? No, ker ni jezik slovar. Jezik sestoji iz misli in miselnih delov. Ako smo sprejeli misel v tujem jeziku vase, smo ž njo vred sprejeli tudi miselne dele. To ostane v spominu.

4.) Pravopisne vaje. Po receptu naših knjig se uče otroci besed z aa, ee itd. na pamet. Učitelj sestavi diktat in vanj vplete dotične besede. Na ta način se ne bo nihče pravopisa res naučil. Vzemimo le sebe za zgled! Kdo izmed nas misli pri pisanju na besede z aa, ee itd.? Že misel na to ali ono besedo povzroči primerno kretanje piscoče roke. Nam se celo zdi, da nič ne mislimo. Kar se imenuje tedaj navadno asociacija idej, je le spretnost, ki je vezana na določeno telesno stanje. Nazornost je pri pravopisju prva reč. Otrok mora aa, ee itd. pri govorjenju, branju in pisanju slišati, videti, vaditi. Vaja, vaja! Na naši šoli smo obravnavana berila porabljevali za diktate in smo dosegli jako povoljne uspehe.

5.) Naloge. a) Prestaviti slovenske stavke v nemščino, b) čisto slovniške naloge: sklanjati, spregati, v drug čas, druge osebe pretvarjati, analizovati. Na višji stopinji se c) predstavljajo slovenske basni, povesti in pisma v nemščino. Do samostojne produkcije otroci ne pridejo, ker nimajo dovolj znanja.

6.) Branje. Ker se porabita z vajami v „Slovnici“ skoraj $\frac{2}{3}$ vsega učnega časa, je sedanje branje zgolj mehaniško. Trudoljubivi učitelji sicer predstavljajo nemška berila, a dalje tudi ne morejo.

7.) Memoriranje. Večinoma se učenci uče na izust lahkkih pesmi, redkokdaj prozaiških sestavkov. In vendar so slednji najboljši pripomoček pri nemškem pouku.

8.) Govorne vaje. Vsak učitelj čuti instinktivno, da ne bo učnega zmotra dosegel, ako se bo samo po učnih knjigah ravnal. Pomaga si z govornimi vajami. Ne mislim pa pri tem na one površne, breztemeljne „pogovore“ o vremenu, zajutruku, zdravju itd., ki niso za šolo; mislim na vaje, ki se naslanjajo na prebavljena berila ali na predmete nazornega pouka. Zdi se mi, da

so tudi te govorne vaje okužene z gramatiško metodo. Povzročijo vse prej, kakor pa zbude veselje do nemškega jezika. Vsaka napaka se s pomočjo gramatiških pravil popravlja in se na ta način izgubi dosti dragega časa. Naj navedem en zgled! Otrok pripoveduje modifikovano povest „der Reichthum“ (str. 19. Ullrich: Lesebuch 4. Theil): Eine arme Mädchen begegnete einst ihre ehemalige Lehrerin. Koliko hipersokratskih vprašanj je bilo za popravilo „eine arme Mädchen“ treba! Cujmo! V katerem sklonu stoji samostalnik Mädchen? Zakaj? Katerega spola je samostalnik Mädchen? Zakaj? Kako se glasi nedoločni člen v 1. edninskem sklonu srednjega spola? Zveži samostalnik Mädchen z nedoločnim členom! V čem se ujema pridevnik s svojim samostalnikom? Kateri pridevnik je pridevan tu samostalniku Mädchen? V kateri sklon, spol, število mora priti pridevnik arm? Kako se sklanja pridevnik, ako stoji pred njim nedoločni člen ein, eine, ein, nedoločni števniki kein, ali pa svojilni zaimki mein, dein, sein, unser, euer, ihr? Katero končnico pa dobiva v tem slučaju pridevnik v 1. in 4. sklonu? Katero obliko mora tedaj pridevnik arm imeti? Kako se tedaj pravilno namesto: eine arme Mädchen reče? To naj je govorna vaja? Bežimo!

Preden se definitivno poslovimo od sintetiške metode jezikovnega pouka, hočem povedati, kako bi učil mizarški mojster svojega vajenca po sintetiški metodi mizarstva.

Najprej bi vajencu pokazal vzorce ali kose vseh lesnih vrst, katere se rabijo pri izdelovanju pohištva. Te bi preštel, klasifikoval po teži, barvi, trdoti, ceni i. t. d. Ko bode znal učenec vse to dobro naštet in ločiti, se bodeta lotila z mojstrom orodij. Ta bode mojster razdelil a) v prav lesena, b) v deloma železna ali jeklena in c) v prav železna ali jeklena. Nastalo bo še mnogo pododdelkov, n. pr. rezoča, bodeča, vrtajoča itd. orodja. Vsako orodje bodeta popisala in razstavila na sestojne dele. Ta pouk bi se toliko časa nadaljeval, da bi učenec vsa orodja, njih razdelitev in sestojne dele znal na pamet naštet. Šele potem bi dobil vajenec najložje/rabljivo orodje v roko. Pred rabo bi ga mojster temeljito poučil, kako je to orodje navadno in izjemoma rabiti. Ko bi znal vajenec ta pravila, bi pričel z vajo. Za to bi učenec dobil od mojstra nalašč pripravljen kos lesa. Na tem bi moral toliko časa vrtati, rezati, gladiti itd., da bi dokazal istinitost mojstrovih pravil. Tako bi se polagoma priučil rabi vseh orodij. Pri toliki snovi bi vajencu ne preostajalo baš mnogo časa, vendar bi se vsak prost časek prav koristno porabil. Mojster bi ga namreč peljal v skladišče. Tu bi smel vajenec izgotovljene mize, omare, stole in enako šaro občudovati in ogledovati ter se praktičko prepričati, da se je pri izdelovanju orodje res tako rabilo, kakor se je učil. Miz, stolov in enake ropotije delati bi se pač ne naučil. Pa kaj to dé? Kadar bi minil učni čas, bi ga mojster z lahkim srcem odpustil in se ne bi brigal, kaj bo z učencem dalje. — No, naša metoda pri nemščini ni za las boljša.

(Dalje prih.)

Književnost in umetnost.

Prva nemška vadnica za slovenske občne ljudske šole. Spisala Henrik Schreiner, ravnatelj, dr. Janko Bezjak, profesor na c. kr. učiteljski šoli v Mariboru. — Velja vezana 70 h. — Na Dunaju. V c. kr. založbi šolskih knjig. 1897. Strani 148.

Z velikim zanimanjem smo čitali to najnovejšo šolsko knjigo in še z večjim zadovoljstvom smo jo položili

iz rok. Nehoté so nam prišle na misel besede, katere je govoril l. 1894. pri okrajni učiteljski konferenciji ljubljanskih slovenskih in utrakvističnih šol okrajni šolski nadzornik, g. prof. Frančišek Levec. Rekel je: „Glede obligatnega nemškega pouka moram reči, da se učitelji jako resno in temeljito pečajo s tem poukom, da pa vendar v obče ne dosežejo vsega učnega zmotra, ampak samo deloma. Po zdaj veljavnem učnem črtežu je zmoter pri pouku nemškega jezika ta-le: „Geflüßiges, sicheres und richtig betontes Lesen des Gedruckten und Geschriebenen. Kenntnis der Formen- und Satzlehre. Gewandheit im mündlichen und schriftlichen Gedankenausdruck.“

Četudi priznavam, da je vsak učni črtež nekako nedosežen ideal, kateremu se časih približujemo, pa vendar ne dosežemo, moram vendar tudi reči, da bi se pri boljši metodi v nemščini več doseglo. Vprašam: Kaj pa se doseže?

Doseže se to, da znajo otroci, dovršivši IV. ali V. razred, točno razširjene stavke analizovati in da tudi precej dobro poznajo slovniške oblike. Ne doseže se pa niti gladko in pravilno naglaševanje branje, še manj pa spretnost v ustnem in pismenem miselnem izraževanju. A tudi to bi se doseglo z istim naporom in trudom, ki ga imajo zdaj učitelji z nemskim jezikom, ko bi hoteli upotrebjevati drugo metodo.

Do zdaj ste uporabljali pri nemškem pouku sintetiško-slovniško metodo. Slovnica je tej metodi središče, okrog katerega se suče ves pouk. Do prisiljenosti gonite v šoli slovniške oblike in učite na pamet posamezne nemške besede, prelagate iz slovensčine na nemščino in narobe in vse to s slovenskim učnim jezikom. Vi niste sami vzrok, da tako učite in da so tako osnovane naše učne knjige, zakaj tako — po sintetiško-slovniški metodi — so se do najnovejših časov učili vsi stari in novi živi učni jeziki. Ali sedaj so tej metodi tla že popolnoma izpodkopana: empiriško-analitiški pouk prodira počasi, a smelo; ta bode staro metodo prej ali slej do cela izpodrinil ne samo pri živih jezikih, ampak sploh pri vsakem jezikovnem pouku.

Glavna vodila analitiške metode so: a) Jezik se poučuj, kolikor možno po oni naravni metodi, po kateri se otrok uči materinščine. b) Pridobitev jezikovnega čustva bodi glavni zmoter. c) Ves pouk se naslanja že izpočetka na lahka celotna berila, zgolj v tujščini pisana. d) Besede se ne iščejo v slovarju pred čitanjem in se nikdar ne zapominjajo mehaniški same zase, ampak učenci se jih učé pri obdelovanju berila v strokovni zvezi, ponavljajo pa jih v posebnih vokabularjih, ki podajajo vrste sorodnih besed, sestavljene ali po etimološkem načelu, ali po pomenskem, ali po obeh hkrati. e) Prevajanje iz tujščine v materinščino umakni se — vsaj pri živih jezikih — kakor hitro mogoče pomenkovanju v tujščini na podlagi celotnega berila in tolmačenju neznanih izrazov z opisovanjem v tujščini. Materinščina se sploh uporabljaj le kot zadnje sredstvo, kadar si drugače ne moremo pomagati. f) Slovnice se učenci učé induktivno na berilih; ali jemlje naj se le najpotrebnejše stvari iz oblikoslovja in skladnje, vse drugo se prepuščaj nezavednemu prisvajanju. Šele na višji stopinji, ko znajo učenci že precej jezika, nastopaj sistematiška slovnica. g) Prevajanje iz materinščine v tujščino je posebna in težka spretnost, ki nima z jezikovnim poukom nič opraviti. Ako se vadi kot spretnost, se ne sme pričenjati prej, nego si je učenec že popolnoma prisvojil tuji jezik.

Priučite se te metode in gotovo dosežete boljše učne uspehe!

Radostno smo vzeli na znanje to navodilo nadzornikovo, vendar smo odkimovali z glavo, kako bomo neki učili po tej metodi, ko so vse naše sedanje učne knjige pisane na podstavi sintetiško-slovniške metode. Če se hočemo torej posluževati nove metode pri pouku nemškega jezika, nam je treba v prvi vrsti knjig, ki bodo pisane na podstavi empiriško-analitiške metode. No, in iz te zadrege sta nas rešila znana pedagoga in pedagoška pisatelja gg. ravnatelj Henrik Schreiner in prof. dr. Janko Bezjak iz Maribora, ki sta nam spi-